

Ход по дасци

Последњих неколико година медији све чешће извештавају о блиским сусретима морепловаца и пиратских дружина, нарочито на пучини Индијског океана и Црвеног мора. На мети „савремених гусара“ најчешће су трговачки и транспортни бродови, али је забележено и неколико случајева пресретања ратних бродова.

Пиратске дружине и отмице на пучини старе су колико и поморство. Међутим, прошлу годину обележио је рекордан број људи и бродова који су пали у немилост модерних поморских разбојника. Према подацима Међународног бироа за пловидбе, пирати су у нападима отели 1.181 таоца, опљачкали 53 пловила, а страдало је осам морнара. Осим у неколико случајева, сви бродови нападнути су дуж обале Сомалије, где је за таоце узето 1.016 путника и чланова посада. На почетку ове године, у заробљеништву у потпалубљу пиратских бродова, било је више од 600 људи за које је тражен откуп, а такође и нешто мање од 30 бродова.

Савремене акције

Процењује се да пиратерија наноси штету од 13 до 16 милијарди долара годишње, посебно у водама између Црвеног мора и Индијског океана, односно дуж сомалијске обале, а такође и у мореузу Малака и Сингапуру, поморским путевима које користи више од 50.000 комерцијалних бродова. Тај феномен попримио је толике размере да је скорашњи талас пиратерије сомалијском обалом подстакао међународне мултинационалне снаге, које предводе САД, да патролирају водама у околини Рога Африке.

Уједињене нације су у децембру 2009. усвојиле резолуцију у коју је укључена клаузула базирана на конвенцији из 1988. о спречавању незаконитих радњи против безбедности поморске навигације, којом се обавезују обалске државе – потписнице конвенције да при-

хвате пирате који су под истрагом, осим ако објасне зашто се конвенција не може применити. Резолуцијом је дозвољено да државе уђу у територијалне воде Сомалије у потери за пиратима, а резолуцијом донетој у децембру исте године имплицитно је одобрено и гоњење на копну.

За разлику од средњовековних раскошних гусарских галија, модерни пирати акције спроводе малим чамацама ради лакшег приступа, а у прилог им иде то што је на савременим теретним бродовима свега неколико чланова посаде. Такође, велике бродове употребљавају као појачање мањим током напада или укрцавања нападнутог пловила.

Један од разлога који су допринели порасту савремене поморске пиратерије јесте и тај што се међународна трговина у највећој мери одвија поморским путем. Главни пловни путеви воде теретне бродове кроз уске морске пролазе, као што су Аденски залив и мореуз Малака, што их чини лаком метом за преузимање и укрцава-

СТАТИСТИКА

Међународни поморски биро прикупља статистичке податке који се односе на пиратске нападе и датирају од 1991. године. Подаци указују да је узимање талаца најчешћи облик насиља над поморцима. Поредице ради, 2006. било је 239 напада, од којих су у 77 отети чланови посаде, а заробљено 188 талаца, а у 15 напада догодило се убиство.

Наредне године број напада порастао је за 10 одсто, пријављено је три пута више напада у којима је коришћено оружје. Број чланова посаде који су били повређени увећао се на 64 у односу на 17 у 2006. године. Та статистика се не односи и на таоце у случајевима киднаповања, где нису били повређени.

Број напада у 2010. је већ у првом делу године премашио тренд из претходне – због све чешћих пиратских напада у Аденском заливу и Сомалији.

ње помоћу малих чамаца. Остале активне зоне су у Јужном кинеском мору и у делти Нигера. На поменути пловидбеним трасама, неопходно је да бродови успоре крстарење због навигације и контроле саобраћаја и тако постају плен поморских разбојника.

Повезаност с криминалом

Поморска пиратерија честа је у регионима у развоју, али и у земљама с мањим морнарицама, а које су у близини прометних трговинских путева. Да би избегли хапшење, пирати понекад упловљавају водама под контролом непријатеља земље чији су брод напали. Окончањем Хладног рата, морнарице су смањиле број људи и патроле, а трговина је повећана, па је тако организовање пиратерије далеко лакше. Модерни пирати су понекад повезани и с организованим криминалом, али најчешће су део појединачних група.

У појединим случајевима, модерне пирате не интересује карго и углав-

ном их занимају личне ствари посаде и садржај бродског сефа, јер се у њему чувају велике своте новца потребног за плате и лучке таксе. Уз то, пирати најчешће приморају посаду да напусти брод, који затим у луци префарбају и дају му нови идентитет на основу фалсификованих докумената често купљених од корумпираних званичника или саучесника.

Политички немири су, такође, плодно тло за деловање модерних пирата. Познат је пример да су, после повлачења америчких трупа из Вијетнама, тајландски пирати пресрели многе Вијетнамце који су чамцима покушавали да побегну. Осим тога, после распада владе Сомалије, господара рата у региону нападали су бродове које су превозили помоћ у храни Уједињених нација.

Еколошке групе као што су „Sea Shepherd“ оптужене су за умешаност у пиратске и терористичке нападе, када су прикупили и бацили хемикалије на палубе бродова који су ангажовани за комерцијални риболов, кривољов на ајкуле, фоке и китове. У два наврата укрцали су се на брод јапанских ловаца на китове. Иако у нападима те еколошке организације није коришћено смртоносно оружје, технике и методе које су се користиле сматрају се актом пиратерије.

Напад на амерички брод „Seabourn Spirit“ дуж обале Сомалије у новембру 2005. јесте пример софистициране акције поморских разбојника.

ЗАНИМАЊЕ – ПОМОРСКИ РАЗБОЈНИК

Модерна дефиниција пиратерије подразумева укрцавање, изнуду, узимање талаца, отмицу људи за откуп, убиство, пљачку, саботажу која има последицу да брод потоне касније, или ради одузимања предмета с брода или самог брода, те намерно изазивање бродолома.

Нису све отмице бродова пиратски акт. У модерним временима треба имати у виду и отмице бродова, али и авиона, из политичких разлога. Извршиоци тих дела могу се описати као пирати – француски израз за отмицара авиона је „pirate de l’air“ што буквално значи „пират у ваздуху“, али на енглеском језику обично се називају само отмицари (hijackers). Пример политичке отмице јесте отмица италијанског путничког брода „Akkile Lauro“, која се у јавности и даље сматра као акт пиратерије.

Пиратске дружине користе савремену технологију. У извештајима о више пиратских напада наведено је да су у планирању и самом нападу користили мобилне и сателитске телефоне, GPS сонаре, савремене глисере, аутоматске пушке и митраљезе последње генерације, па чак и минобацаче.

Поменути брод напали су с обале удаљене више од 100 миља (160 километара), глисерима сакривеним у унутрашњости већег брода, а нападачи су били наоружани аутоматским ватреним оружјем.

Законска овлашћења

У нападима, модерни гусари често користе и купљене расходоване војне бродове, али пре свега изузетно брзе глисере. Осим мачета и ножева, наоружани су и тешким митраљезима, али и ручним бацачима. Ради заштите од напада гусара, последњих година на бродовима се инсталирају два скривена прекидача за које зна само неколико чланова посаде, како би их активирали само у случају

терористичког или пиратског напада. На тај начин могу да дојаве капетану или некој од поморских база да су у невољи.

Поједини бродови опремљени су за борбу против пиратерије различитим савременим оружјем, као што је уређај који шаље звучне таласе на одабрани циљ и ствара звук толико моћан да бубне опне не могу да издрже. Пирати при том постају дезоријентисани толико да одбацују оружје.

Бродови међународних снага опремљени хеликоптерима, патролирају водама у којима је пиратска делатност пријављена, али је то подручје веома велико.

Оно што, међутим, поморским разбојницима иде на руку јесте чињеница да постоје законске препреке за кривично гоњење појединачних заробљених у међународним водама. Земље се боре да примењују постојеће поморске законе међународног права, али и нормативу своје државе које ограничавају надлежности других земаља над сопственим грађанима.

Познаваоци проблематике сматрају да, иако је циљ законских ограничења „одвраћање и ремећење“ пиратских активности, пирати су у својим земаљама често притварани, саслушавани, разоружавани и на крају пуштани на слободу. Због свега тога, они не одустају лако од учествовања у нелегалним радњама, нарочито када се зна да су у игри милиони долара.

Модерни закони против пиратерије готово да не постоје. Холандија у кривичном гоњењу пирата користи закон против плачке мора из 17. века. У већини земаља не постоје закони који би се примењивали у случају пиратских отимања савремених ратних бродова, а чак ни НАТО нема правно решење у случају таквог облика заточеништва пловила.

Ако до суђења и дође, с једне стране, тужиоци имају потешкоћа у проналажењу сведока и преводилаца, а с друге стране, државе оклевају да притварају пирате јер ће бити на мети освете након њиховог пуштања. Насупрот томе, САД имају статут који прописује казну доживотног затвора у случају пиратерије, без обзира на то да ли је почињена на отвореном мору, на националност жртва или пирата.

Приватно обезбеђење бродова

Антиратну политику 20. века, која је пропагирала да трговачки бродови буду ненаоружани, недавно је прекинула Влада САД препоруком да је „најбоље“ да на пловилама те намене опслужује тим наоружаног приватног

КО ОТИМА ТАЈ И ГРЕШИ

Колико је пиратерија узела маха сведоче и случајеви напада на војне бродове. Када пиратске дружине установе да су се превариле у избору мете, обично је већ касно. Инцидент те врсте, који је обележио 2008, била је отмица украјинског брода „MV Faina“, који је превозио оружје, тенкове и тешко наоружање за Кенију, а ко-

ји су поморски разбојници напали непосредно пред упловљавање у сомалијске воде.

Сомалијски пирати су током преговора са америчком ракетним разарачем „USS Hauard“ који патролира тим водама, затражили 20 милиона долара откупнине за 20 чланова посаде које су заробили. Инцидент је обележило и пушкарање међу члановима пиратске дружине који су хтели да се предају и оних који то нису хтели да учине.

Пре две године, петорица пирата ухапшени су у близини Сомалије, пошто су напали брод француске морнарице, мислећи да је трговачки, али тада је већ било касно. Пирати су отворили ватру из калашњикова, али нико није рањен, а поморски разбојници су с два чамца покушали да се укрцају на француски командни брод „Soma“, око 300 километара од обале Сомалије. Припадници француске војске су одмах после напада предузели потрагу за пиратима и ухапсили осумњичене за напад. Француска је кључни члан морнаричке мисије Европске уније која се бори против сомалијских пирата у Аденском заливу.

На мети поморских разбојника у априлу прошле године, био је „USS Nikolaz“, брод из класе ракетних фрегата у међународним водама западно од Сејшела. Напад је изведен ноћу када су пирати отворили ватру из малог чамца, погрешно мислећи да је реч о трговачком, а не о ратном броду. Посада је узвратила ватром и пратила мали брод док се није зауставио. Епilog приче – америчка морнарица заробила је пиратску трочлану посаду малог пловила и још два пирата на већем броду, који је чекао у близини.

обезбеђења. Такође, чланови посаде могу и да се обуче за руковање оружјем које користи муницију упозорења и мање смртоносну муницију.

Још неке од препоручених легалних мера заштите јесу уграђивање даљинског система наоружања на брод, ојачавање спољашње конструкције пловила слојем непробојног материјала, те различитих патената попут шмркова с врелом водом, струјних зидова и пене од којих палуба постаје клизава и онемогућава кретање.

Када ниједна од поменутих мера не успе, у ванредним ситуацијама у помоћ се могу позвати и ратни бродови, који патролирају у критичним зонама, као што је случај Сомалије. Бродови међународних снага су могућности да пресрећу пловила која нападају трговачке бродове. За патролирање опасним приобалним водама, ради смањења трошкова, у последње време користе се све чешће роботски системи или они на даљинско управљање, а понекад и системи за праћење са обале. ■

Биљана МИЉИЋ